

آبرسانی

مقدمه

سخن آب، سخن زندگی است، داستان زندگی، داستان تلاش برای زیستن. برای دستیابی به آرزوها، برای سرآمد شدن و سربلند کردن است. از اینرو است که تاریخ سرشار از ستیزه‌هایی است که میان مردم بر سر آب شده است. آری ستیز برای آب: آب برای آشامیدن، آب برای کشاورزی، آب برای پاکیزگی، آب برای زیباسازی، آب برای آئین‌داری و آب برای همه و همه چیز و در نهایت آب کلید توسعه.

پس اگر آب زندگی می‌آورد. جستجوگران زندگی را به دنبال آب باید جست. چه توفیر که آب در کجاست. از رودی خروشان می‌گذرد، از بام غار آهکینی می‌چکد و یا که نهفته در دل خاک است.

اگر آب مایه زندگی است، اگر در رگ هستی می‌گذرد، تشنگی می‌زداید، سبزه با آب می‌روید، پاکیزگی می‌آورد و دیدنش دلپذیر و آوازش دلنواز است، باید که همه اندیشه کرد و به هر راه بدستش آورد به خوبی حفاظتش کرد و بهینه مصرف نمود. آب در گذر تاریخ همیشه و همه جا یکسان بدست نیامده است آب و هوا، سرزمین و فرهنگ همه دستی گونه‌گون در چاره‌سازیه‌ها داشته است.

آن زمان که بشر کاشتن را پذیرا شد، به راه ناچاری، در جا بماند، و چون وابسته‌ی زمین گردید به خانه‌ی استوار نیازش افتاد. خانه‌ی برپا شده آبادی را به دنبال آورد. آبادیه‌ها هم منش مردمان را دگرگون کرد و خوی شهرنشینی را به آنان چشاند. زندگی شهری کشاورزی را بها بخشید و کشاورزی خوب به یک تمدن بالنده انجامید. افسوس که همسایگان، شهریت را همزمان آغاز نکردند و به یک گونه در آن پیش نرفتند. چشم آنها به اندوخته‌ای بود که کشاورزی پیشرفته، و به دنبال آن پیشه‌وری به ارمغان آورده بود. آنان بارها و بارها به کشاورزان و شهرنشینان یورش بردند و زندگی آنها را به یغما کشیدند. چنین است که سپاهی‌گری پدید آمد تا که کشاورزی و همراه آن پیشه‌وری و آیین‌گری را پاس بدارد. برزگری در سرزمین پرباران کار سختی نیست. سختی آن جاست که باران به اندازه نیاید و یا به گاه نیاز نبارد. در این جاست که باید از برای رسانیدن آب به خاک چاره اندیشید. آب در گودی می‌رود و کشت بر بلندیست. رسانیدن آب به گیاه، خود یک هنر است، هنری که همگان ندارند و ایرانیان از دیرباز فرا گرفتند و به بهترین گونه از آن بهره جستند.

هیچ شهری آبادان نمی‌شود و بالندگی نمی‌گیرد مگر آنکه زمینه‌های پاگیری و گسترش همه سوبه آن فراهم باشد. بسیار است شهرهایی که در گذری از روزگار جانی یافت و چون زمینه‌های پایندگی آن فراهم نبود فرو افتاد و از بالندگی باز ایستاد و هیچ چیز چون آب هستی بخش نیست. آب شالوده ساز و نیاز بی چون و چرای آبادانی است.

تاریخچه آبرسانی

تاریخ آبرسانی از روزگاری آغاز میگردد که بشر زندگی گروهی را برگزید. لذا برای تامین نیاز خود از آب، اولین شهرها را در کنار رودخانه‌هایی مانند نیل، دجله، فرات، سند ساخت. در جاهایی که دسترسی به آب نبود برای رفع نیاز خود اقدام به حفر چاه نمود. چون همه آب‌هایی که در دسترس بودند از نظر کمی و کیفی جوابگوی نیازهای انسان را نداشتند به فکر جابجا کردن آن افتاد. در قدیم شبکه آبرسانی شهرها با شبکه آبیاری کشاورزی یکی بوده و انسان با دست‌بردن در چگونگی آب آنرا برای آشامیدن مناسب می‌ساخت.

تاریخچه آبرسانی در کشورهای جهان

با توجه به مدارک بدست آمده چینی‌ها، هندیان، بابلی‌ها، مصریان اولین ملت‌هایی هستند که در زمینه آبیاری و آبرسانی آثاری از خود بجای گذارده‌اند. قدیمی‌ترین چاهی که برای برداشت آب ساخته شده و تاکنون بجای مانده چاهی است در دره سند در هندوستان و اولین سد کافرا در مصر نامبرده می‌شود که ساختمان آن نزدیک به ۴۸۰۰ سال پیش است و از چینی‌ها آثار سد خاکی باقی مانده است که در ۴۶۰۰ سال پیش بر روی رودخانه مین اجرا شده است. از کانالهای آبیاری در اطراف رود نیل آثار زیادی مربوط به ۴۴۰۰ تا ۴۶۰۰ سال پیش بدست آمده است که چاه یوسف (چاه یعقوب) نزدیک قاهره به گودی ۱۰۰ متر که ۳۶۰۰ سال پیش ساخته شده و هنوز پابرجا است.

تاریخچه آبرسانی در ایران

آب در اعتقادات ایرانیان باستان از دیرباز جایگاه بخصوصی را داشته و مظهر پاکی و ماده‌ای زندگی بخش بوده و موثر و مقدس‌ترین عنصر به شمار می‌رود، نیاکان ما آب را مظهر پاکی و ماده‌ای زندگی بخش دانسته‌اند. و برای رفع نیاز خود و راحت‌تر نمودن زندگی خود اقدام به ساخت سدهای کوچک و بندها و پلها و حفر چاه و قنات‌ها نموده‌اند. در کاوش‌های تپه سیالک نزدیک کاشان آثار کانالهای مربوط به شش هزار سال پیش دیده می‌شود که نشان می‌دهد آبیاری از زمانهای بسیار دور و حتی پیش از آمدن آریاها به ایران مورد توجه ساکنان این سرزمین بوده است.

در زمینه سدسازی و مهارکردن آبهای سطحی، قدیمی‌ترین اثری که در ایران باستان در تاریخ بجای مانده سدهای مشکائی، ولاکوریان در بلوچستان هستند که ساختمان آنها به حدود ۴۰۰۰ سال پیش مربوط می‌دانند، پس از این سدهای کوچک و بندهای بیشمار بر روی رودخانه‌های این سرزمین ساخته شدند که با کمک آنها آب رودخانه‌ها را به کشتزارها می‌رسانیدند از این قبیل ساختمانها می‌توان ۹ سد

را روی رودخانه جراحی و سد مجرد را روی رودخانه کر نام برد. که در دوره هخامنشیان ساخته شدند. ایرانیان برای برداشت آب از سفره‌های آبی زیرزمینی دو روش بکار می‌بردند: - حفر چاه و با کمک دول(دلو) آبرا بیرون می‌آوردند و زمین را آبیاری کردند و به آنها زمینهای دولاب می‌گفتند.

- با حفر قنات (کاریز) آب را با حداقل شیب لازم از چاه مادر به روی زمین روان می‌ساختند. ایرانیان در قنات سازی به حدی پیشرفت نمودند که امروز قنات سازی، سبک ملی آبیاری ایرانیان نامیده می‌شود. و از نظر تکنیک مهندسی آنها هم پایه و یا مهمتر از ساختمان اهرام مصر می‌دانند. قدیمی ترین قناتی که در تاریخ ایران باستان از آن یاد شده است در ارمنستان می‌باشد که ساختمان آنها به ۳۰۰۰ سال پیش یعنی به همان اوایل رسیدن آریائیها به ایران زمین مربوط می‌دانند. سپس در زمان زارگون دوم پادشاه آشور آشوریها روش قنات سازی را از ایرانیان آموختند و پس از آن، این تکنیک به مصر و شمال افریقا و جزیره سیسیل گسترش یافت. برای اداره شبکه آبرسانی قناتها در روزگار ساسانیان اداره‌ای بنام دیوان قناتها وجود داشته که کارهای مربوط به کنترل و ترمیم و تکمیل این شبکه گسترده را سرپرستی می‌کرده است.

در اوایل اسلام نوشته‌های زیادی در مورد تکنیک قنات سازی در ایران وجود داشته که از آنها در کتاب استخراج آبهای پنهانی نوشته ابوبکر محمد بن حسن حاسب کرجی که در حدود هزار سال پیش در شهر ری می‌زیسته یاد می‌شود.

پس از اسلام دیلمیان و سامانیان در پیشرفت آبیاری در ایران کوشیدند که از جمله کارهای آنها بند امیر روی رودخانه کر می‌باشد که در روزگار دیلمی‌ها ساخته شده است. آنچه آنها ساختند و یا یا پیش از این از جنگهای قبل سالم مانده بود، در حمله مغولها آسیب دید و یا به کلی ویران شد. تنها در دوره صفویان بود که دوباره به سد سازی و آبیاری و حفر قناتها و لایروبی قناتهای موجود توجه چشم‌گیری شد. از جمله ساختمانهای این روزگار می‌توان سد قهرود را نزدیکی کاشان و سد عباس‌آباد نزدیک بهشهر و چندین بند را نام برد.